

zákonu), jímž byl obnoven § 28 a 29 nesp. pat. Podle těchto předpisů a podle § 183 až 185 not. řádu ... nepřísluší však notáři jako soudnímu komisaři právo rozhodovati a vydávati usnesení o sporných návrzích účastníků pozůstalostního řízení. Právo to přísluší pozůstalostnímu soudu, jenž však o žádosti pozůstalé vdovy nerozhodl (?).

Bylo proto atd.«

Soud první instance po dojití spisů předložil spisy opět soudu instance druhé s tím, že o návrhu rozhodl již zamítavě, což soud II. instance akceptuje rozhodnutím, že usnesení okresního soudu ... ze dne 27. října 1927 čj. v odpor vzaté se potvrzuje. K dovolací stížnosti rozhoduje nejvyšší soud pod čj. R I. 12/28, nevyhověním a sice že:

»K vyvrácení všech výtek pod tímto důvodem uplatňovaných stačí říci tolik:

Nejvyšší soud vyslovil v pozůstalostní věci, o níž jde, na základě skutkového podkladu, který nedoznal dosud změny rozhodnutím ze dne 4. května 1926 čj. R I. 269/26 právní názor že celý vklad tvoří část pozůstalostní podstaty, jelikož zůstavitel byl v době úmrtí v držbě této knížky.

Podle zásady vyslovené v § 511 č. ř. s., která platí i pro řízení nesporné, byly nižší soudy vázány tímto právním posudkem při dalším jednání a rozhodnutí.

Rozhodl-li tudíž první soud a potvrdil-li rekursní soud usnesení prvního soudu, nelze říci, že by usnesení ta trpěla vytýkanou zmatečností, když i nejvyšší soud je vázán právním názorem, jím již jednou ve věci vysloveným.

Co tedy pro boha to ten soudní komisař učinil! Ani odůvodnění druhého rozhodnutí nemůže najít nic víc, než že konstatoval fakt rozhodnutí prvního a onu zásadu vázanosti tímto rozhodnutím. Ale dopustil se asi toho: »rozhodl o konkrétním návrhu ve formě usnesení, jež také doručil (!) ... a proto není správné, že pouze vyjádřil obsah soudních rozhodnutí! Podle těchto předpisů a podle § 183 až 185 not. řádu nepřísluší však právo rozhodovati a vydávati usnesení o sporných návrzích účastníků pozůstalostního řízení«

Nechci upadnouti do podezření o vtipkaření a proto ono »doručení« ponechávám úplně stranou. Ale v ostatním se musím domnívati, že nejvyšší soud má asi jiný tisk oněch norem (zákonu 123/23, § 28 a 29 n. p. a 183 až 185 not. řádu), než všeobecně koluje. Neboť v žádné z těchto norem není ani slova o zákazu vydávati usnesení, v řízení nesporném máme přece napořád usnesení (odročení jednání — usnesení, poskytnutí lhůty — usnesení). Nebo by snad opravdu se to dalo někde nalézt?

Rovněž nemohou nalézt v oněch normách nikde že by soudnímu komisaři zásadně nepříslušelo právo rozhodovati. Naopak v § 183 a) not. řádu čteme výslovně die Vornahme anderen, im Wege der Verlassenschaft erforderlichen Akte, bei welchen es sich nicht um eine gerichtliche Entscheidung handelt«. Proč ne jen »Entscheidung?« Nemyslím, že slovo »gerichtliche« je jen pro okrasu, na to si »staré« zákony příliš nepotrpěly. A proč vlastně vůbec »Entscheidung« — když se

v nesp. pat. tak často shledáváme ještě s širším významem »Verfugung«?

Prostě proto, že onen zákon vyhražuje soudu pouze »rozhodování soudcovská«, kdežto rozhodování jiná, hlavně o opatřeních, nutných k úplnému a rychlému provedení projednání ponechává soudnímu komisaři, v úvaze docela správné, že chci-li někoho činit zodpovědná za řádné a včasné provedení určitého úkolu, musím mu dát alespoň tolik diskreční moci, aby mohl jednání skutečně řídit v mezích zákonných předpisů.

Tak si to představuje § 29 nesp. pat. in fine: »Nachdem die Erbserklärung angenommen ist alle zur Erwirkung der Einantwortungsurkunde erforderlichen Akte der gestalt vorbereitet dass der Richter in die Lage gesetzt wird sogleich mit der Erteilung der Einantwortungsurkunde vorgelien zu können«. Tak to říká zákon. Ovšem zástupce stěžovatelky — obdržev druhé rozhodnutí nejvyššího soudu prohlásil — za daných okolností zcela právem: »Vidíte, když budu chtít, nedodělejte inventář ani do smrti!« A z toho myslím vysvítá nejlépe, jak ono druhé rozhodnutí je přímo v odporu s intencí zákona!

Zvláště když v třetím rozhodnutí musel nejvyšší soud sám vyvrátit, že by se jednalo o rozhodnutí soudcovské! Jaké je to »soudcovské rozhodnutí« jsem-li vázán »právním posudkem« nejvyššího soudu — čili — smím-li napsat jediň: »describatur!«?

To ovšem by byla aplikace kterékoliv normy rovněž zakázána, nesměl by na př. soudní komisař nedbati i při největším nebezpečí v prodlení nejfantastičtějších návrhů, jako na př. oné dědické přihlášky ze zákona, kde důvodem delačným není přibuzenství, nýbrž že »zemřelý byl kmotrem při břimování mojí první manželky« (není vtip, stalo se fakticky!), neboť podle znění zákona jest sice evidentní, že onen žadatel vůbec nejmenšího nároku nemá — že pouze zbytečně obtěžuje. — Ale rozhodnutí nejvyššího soudu ve věci, pro niž bylo vydáno, má také konečnou a absolutní platnost a přece jen, opováží-li se je soudní komisař aplikovati, dopouští se překročení právomoci, jednání nedovoleného a — může děkovati jen tomu, že pro pozůstalostní řízení neplatí ustanovení §§ 41 a násl. c. ř. s. — jinak by si ještě patrně zaplatil útraty dovolacího rekursu!

A jak se má soudní komisař zachovati, když opět dostane spisy, opět bude muset reprodukovat inventář, opět navrhne zástupce vdovy, aby žádal do aktiv jen polovinu vkladu?

A notabene zástupce nezl. dítěte prohlásí resolutně, že žádá, aby jednání odkládáno nebylo, pokračovalo se v něm?

Vyhoví-li jednomu, nevyhoví druhému. Ten, jemuž se nevyhovělo, půjde zase až k nejvyššímu soudu — ten bude muset chtěj nechtěj říci, že ať postupuje iakkoliv, notář rozhodl (buď pro pokračování nebo pro odročení), překročil svoji právomoc a tedy? Domyslel také tohle nejvyšší soud?

Zdeněk Eberl:

Povaha čekatelství.

(Úvaha ze semináře obč. práva prof. dra Svobody.)

(Pokračování.)

O substituci fideikomisární platí, že v sobě uzavírá i náhradnictví obecné § 608 t. j. že fid. substitutu

případně dědictví jakoby byl i substitutem obecným, jestliže institut zemře neujav se dědictví a jestliže nebyla jmenována některá jiná osoba obecným náhradníkem. Potud tedy ani fid. substituce nedává vzniknouti čekatelství.

Ale přece vzniká při ní čekatelství a to nápadem dědictví na fiduciáře (institutu), přijme-li ovšem substitut náhradnictví. Fiduciář je nepochybným vlastníkem; ale v nakládání je omezen a nemůže zhoršiti postavení čekatelů (substitutů). Těchto může býti celá řada (ale: § 612); mají-li se všichni společně uvázat v dědictví, mají stejná práva (budoucí potenciální spoluvlastníci). Ale zřizovatel může ustanoviti i substituci postupnou; pak jejich práva nejsou stejná. (Podobně se má věc při fideikomisech). Totiž: nárok každého následujícího je omezen nároky všech předcházejících. Ovšem smrt (odpadnutí) všech předcházejících a smrt institutova může přesto způsobiti nápad třebaš, právě nejvzdálenějšímu čekateli. Právo čekatelské vzniká pro všechny najednou nápadem dědictví na instituta (ovšem jen, když toto právo přijmou) a zase naopak, zaniká pro všechny se zánikem fid. substituce vůbec. Mimo to však zaniká i pro jednotlivé z nich; a to, jestliže sám se ujal fideikomisárního majetku anebo když odpadl. Institut (anebo ten ze substitutů, který nastoupil na jeho místo) je vlastníkem, ale s právy a závazky poživatelé. Kdyby přestupoval nějak meze svých práv, může proti němu zakročiti kterýkoli z čekatelů, protože zkracování jsou všichni. — Co do spotřebitelných věcí srv. § 510 o. z. o.

Čís. 3.

Rolnické statky střední velikosti.

Stejně jako fideikomisy i rolnické nedíly mají za účel zachování celistvosti statků. Tato tendence je prastará a zákonodárství jí dalo jen potvrzení. § 761 o. z. o. odkazuje na polit. zákony o dědictví selských-usedlostí střední velikosti. Roku 1889 byl skutečně vydán říš. rámcový zákon z 1. IV. č. 52 ř. z. o dělení dědictví při těchto usedlostech.

Usedlosti stř. velikosti jsou určeny v § 1 z. z. čes. Žádá se buďto rozloha nejméně 5 ha s čistým katastrálním výnosem 100 Kč, nebo bez ohledu na rozlohu katastr. výnos 1500 Kč. Přídělový zákon žádá 6—15 ha podle vlastnosti půdy. K jeho provedení měly býti vydány zemské zákony, ale došlo k tomu jen v Tyrolích (čís. 47/1900) — tam byly v pozem. knihách již 1897 »geschlossene Höfe« — a v Čechách zákonem ze 7. VIII. 1908 č. 68 z. z., jinde pro odpor sněmů (stavů) nedošlo k uskutečnění. (Fiedler v Ot. Slov. Nauč.) — V zákonodárství naší republiky je to zákon přídělový z 30. ledna 1920 č. 81 Sb. z. a n. (část druhá), který o nedílech obsahuje důležitá, odchylná ustanovení. Zřizování nedílů podle tohoto zákona je součástí pozemkové reformy a zvláštěností jsou toho rázu, že Sedláček praví, že tu mezi přídělcem a státem Československým vzniká poměr, který není nepodobný lennímu poměru.

A. Již jsme se zmínili o období nedílu s fideikomise (svěřenstvím). § 2 zák. říš. i čes. zemsk. vytykají výslovně, že nápadnické právo podle těchto zákonů neplatí v těch statcích, které jsou podřízeny svěřenskému svazku. Základním rozdílem proti svěřenství s našeho stanoviska je, že při nedílu není vlastník (zde nikoli »držitel«) ani zdaleka omezen v nakládání statkem tak, jako tam; podle rak. zákonů může statek zciziti po částech

či v celku jak *inter vivos* tak i *mortis causa*, takže zákonná ustanovení mají povahu dispositivní, platíce jen, jednalo-li se o posloupnost zákonnou nebo sice testamentární, ale je-li dědicem osoba, která by jím byla i dle zákona. Čsl. přídělový zákon tuto způsobilost podstatně omezil (§ 41) v tom smyslu, že vlastník nemůže platně ustanoviti několik osob dědici vyjma, že by tyto osoby (na př. přiřazené děti) s připočtením svého svobodného (nikoli nedílového) statku měly usedlost tak velikou, jak vyžadují předpisy o nedílu a že by jej celý podřídily řádu nedílovému (§ 37 č. 4) anebo že jsou manželé (§ 34). Každý nástupce v hospodaření na usedlosti podléhá schválení Pozem. úřadu. I zcizení celku nebo částí *inter vivos* vyžaduje jeho schválení (§ 37). K tomu nutno však poznamenati, že se to může vztahovati jen na nedíly podle příděl. zák. zřízené nebo s těmito sloučené, nikoli na nedíly podle staršího zákonodárství.

Nedílné jsou jen nemovitosti s příslušenstvím; na jiné jmění se toto omezení nevztahuje (§ 4 ř. z. i čes. z. z.). Nesou označení v pozemkových knihách jakožto nedíly.

Nástupnictví ve vlastnictví usedlosti řídí se dle zákonné posloupnosti (§ 6 z. z.). Kde by však mělo nastati podle předpisů o zák. posloupnosti společné dědictví několika osob, může nastoupiti jen jedna osoba. V téměř pořadu přísluší spoludědicům mimo přejímatele 10 let od úmrtí zůstavitele předkupní právo ke statku, § 11 odst. 4. z. z.

Čekatelské (= zde nápadnické) právo je tu jen podmíněčné; totiž v tom smyslu, že k jeho uplatnění dojde jen, když nebude v testamentu jmenována dědicem osoba jiná (která podle příděl. zák. musí vyhovovati určitým podmínkám). Vůči všem jiným osobám stojí tu zase souhrn čekatelů; ale navzájem je to čekatelství postupné (jeden z nich je předním nápadníkem). O společném čekatelství by se mohlo mluvit jen, když se jedná o manžele anebo kdyby bylo jisto, že nastane případ spoluvlastnictví podle § 48 příd. zák. (viz níže).

Čekatelství nápadníků vzniká zároveň s nedílem, jestliže tu jest schopný subjekt pro toto právo a zaniká, odpadne-li první nebo druhá podmínka (nedíl na př. převodem do rukou osoby cizí). Podle přídělového zák. zaniká též výkupem provedeným Pozemkovým úřadem. Právo nápadníků je jen podmíněné. Omezení vlastníkovu v nakládání věci (podle příd. zák.) trvá sice také proto, že tu jsou čekatelé, ale obojí (omezení i institut čekatelů) má základní důvod ve veřejném zájmu na zachování nedílů. Proto také jednání tento zájem ohrožující podléhají schválení Pozemkového úřadu a jen on, nikoli nápadníci, je oprávněn podnikati něco proti takovému jednání vlastníkovu (na př. §§ 38, 50, 51 příd. zák.).

B. Ze zvláštních důvodů je možný odklad dědického vypořádání (§ 5 čes. z. zák. a § 48 příd. zák.). Takový odklad je možný, jednalo-li se o sourozence jako dědice a to jen tehdy, když přejímatele a aspoň někteří dědicové resp. i Pozem. úřad s tím souhlasí. Usedlost se pak odevzdá do spoluvlastnictví těchto sourozenců a tento stav trvá tak dlouho, dokud spoludědic-přejímatele nepoužije svého práva. Ostatní spoludědicové, kteří nesouhlasili s odkladem vypořádání, musí býti vybyti a tentýž případ nastává, vystupuje-li dědic-spoluvlastník ze společenství (§ 48 čís. 3. a 4. příd. zák.). Vybytí se stane peněžními podíly vypočtenými podle pravidla § 44.

Kdyby nebylo možno je ihned vyplatiti, vyplatí je úvěrní ústav a na statku bude váznouti umořitelná renta.

Po dobu trvání spoluvlastnictví vzniká vzájemný nárok mezi přejímatelem a ostatními sourozenci (dědici): přejímatelův, aby spoludědici ustoupili takže on by se ujal sám celé usedlosti) a těchto proti němu navzájem na vybytí (vypořádání) peněžními podíly. Na straně přejímatele není to nějaký nový poměr čekatelský, nýbrž jen pokračování dřívějšího, ale rozdíl tu přece je a to důležitý — odpadá ona podmíněnost, která trvala za života zůstavitelova (že totiž nebude děditi jiná osoba). Přejímatelovo právo je nyní individuálně zjištěno a on zmocněn k výkonu, ovšem odsunutému na vhodnější dobu.

C. Vyskytla se theorie, že právní poměry na pozemcích nedílů podle příd. zák. (jen u těchto) jsou případy děleného vlastnictví a to mezi státem a přídělcem (tak Sedláček »Pozemková reforma« 259). Ale z toho, co jsme probrali, tomu nic nenasvědčuje. Pozemkový úřad nezastává zájem státu, nýbrž zájem veřejný vůbec a rolnictva zvláště. Také Krčmář (Držení a vlast. 37) to odmítá a přisuzuje státu jen právo retraktní. K tomu můžeme přiřadit ustanovení § 40 in fine zák. příd., ze kterého se dá dovoditi, že stát nemůže podržet vykoupěnou půdu pro sebe, nýbrž že ji zase musí přidělit do nedílů.

Čís. 4.

Společenství statků.

Ze společenství statků mezi manželi náleží sem společenství na případ smrti při nemovitostech podle § 1236 o. z. o. Jestliže se umluvené společenství mezi manželi vztahuje na statek nemovitý a jestliže právo manžela nabytí vlastnictví kvoty tohoto statku po smrti zřizujícího manžela je zapsáno do pozemkových knih, nemůže manžel vlastník (který to právo zřizuje) nakládati kvotou této nemovitosti (obyčejně polovinou). Je tedy omezen v nakládání a to věcným právem, které lze označiti jako budoucí právo vlastnické obdařeného manžela. (Tak Krčmář, Rodinné 44.) Toto právo je v přítomnosti právem čekatelským, t. j. obdařený manžel má věcné právo na nabytí vlastnictví po smrti druhého manžela (výminka odkládací) a ochranu tohoto práva. Jinakých prav, zejména užiteků, nemá.

Toto jeho právo nedává mu snad dědický nárok k věci; zákon praví, že po smrti manžela zřizovatele »náleží na živu pozůstalé straně ihned volné vlastnictví jejího podílu« (překlad Roučkův).

Čís. 5.

Dělené vlastnictví.

Co do povahy děl. vlastnictví byl vysloven trojí názor:

1. Obč. zákon mluví o dvou vlastnicích neúplných (§ 357). 2. Theorie někdy tvrdí, že pravým, jediným vlastníkem je t. zv. vrchní vlastník nebo 3. naopak, že pravým vlastníkem je užitekový vlastník. Nauka právní totiž, vycházejíc z moderního pojmání vlastnictví, připouští vlastnictví jen pro jednu stranu, druhé pak přisuzuje jiné právo věcné nebo aspoň vlastnictví v časovém sledu. Mínění, že vrch. vlastnictví je právě, je staršího původu (Randa, Krainz) a jak praví Ehrenzweig, je

správné hledě ke vzniku děl. vlastnictví. Opačně mínění pokládá za vlastníka t. zv. užitekového vlastníka a některá práva vlast. vrchního se považují za obyčejná reálná břemena (Ehrenzweig § 194). [Arci záruční listy podle § 1145 nejsou reál. břemena, aniž právo na $\frac{1}{4}$ resp. na Slovensku $\frac{1}{6}$ pokladu, ani právo výkupu, když je výslovně vyhraženo § 1141.] Mohlo by se zase říci, že toto mínění je správné hledě k výsledku vývoje (konsolidace vlastnictví, vyvazení).

Není zcela lhostejno ani pro praxi, komu přisoudíme vlastnictví a komu je upřeme. Poměr vlastníka k věci je totiž zcela jiný, než kohokoliv jiného. O každém, kdo má právo k věci vyjma vlastníka, řekneme, že má jeho právo ten a ten rozsah; rozsah jeho práva je vždy více méně omezený a celkem určitě vymezený. Vlastnictví však je pojmově neomezené, naopak, ono má tendenci rozšířit se. Proto, poskytl-li zákon někomu toto »rozpínavé« právo, nemůžeme mu přisuzovat právo s rozsahem ztrnulým. Při děleném vlastnictví pak oba vlastníci mají toto právo vůči každému — jen navzájem nesmí zasahovati jeden do oprávnění druhého. Jen po této stránce jsou neúplnými vlastníky.²⁾ Právě důsledkem rozpínavosti (»tendence k universálnosti«, Krčmář) je, že podle § 399 nalezený poklad (t. j. konkrétní případ nového, dosud nevykonávaného práva) připadne oběma rovným dílem. Vždyť ani poživatel nemá takového práva, § 511. Také ustanovení § 363 je logickým důsledkem této úvahy; kdybychom stáli na jediném vlastnictví jedné strany, musili bychom považovat tento paragraf za absurdní. Tento názor potvrzuje také Ehrenzweig slovy: »...děl. vl. se stanoviska dějinného je přechodným stavem. V době jeho plného rozkvětu mohou si vrchní i užitekový vlastník činiti stejným právem nebo neprávem nárok na jméno vlastníka a byla by to čirá libovůle, kdybychom se chtěli rozhodnouti ve prospěch jednoho či druhého, opíraje se o pojem vlastnictví té době cizí.«

(Pokračování.)

Rozhodnutí nejvyššího soudu.

Sepsaly-li strany smluvní při uzavření směnné smlouvy jen prozatímní listinu, již si však definitivně směňují jim knihovně připsané nemovitosti mezi sebou, ujednavše v ní, že touto dohodou stávají se již majiteli směnných realit, může kterákoli ze smluvních stran žádati již na základě této prozatímní smlouvy za záznam práva vlastnického pro sebe na nemovitosti druhého smluvníka, aniž třeba, aby sama své protiplnění vykazovala.

(Rozhodnutí nejvyššího soudu z 19. dubna 1928 RI 270/28.)

A majitel domu učinil s B, rovněž majitelem nemovitosti dosud nezastavené, směnnou smlouvu, již si zmíněné své nemovitosti vzájemně směnili. O tom sepsána byla listina oběma stranami podepsaná s dodatkem, že touto dohodou stávají se smluvníci majiteli vyměněných nemovitostí, smlouvu pak že sepíše a zaknihuje Dr. K.

A když se odkládalo s vyhotovením řádné smlouvy se strany Ba, podal knihovní žádost, aby se na nemovitost Bovu ve vložce o ní zřízené podle »sjednané první dohody« povolil záznam práva vlastnického pro A a bylo mu zároveň uloženo ku spravení tohoto zápisu předložiti do jednoho měsíce směnnou smlouvu v citované »sjednané dohodě« uvedenou.

²⁾ Důkaz, že oba mají právo k podstatě: § 1143 in medio a § 1129.